

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 4

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 882 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-aprelda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Organizational Behavior and Leadership.....	10
Ibrokhim Gulomov	
Baliqchilikda klasterlarini tashkil etishning nazariy asoslari	18
Olim Murtazayev, Muydinov Olim Bekmuratovich	
Оценка состояния привлечения инвестиций в сферу туризма Узбекистана и механизмы управления	24
Арзиматов Бобирмирзо Зокирджон угли	
Biologik aktivlar buxgalteriya hisobni milliy va xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish masalalari ...	27
Axmadaliyeva Zebo Abduxalimovna	
Aholi yashash joylarida yong'in risklarini bartaraf etish xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari	32
Aziz Zikriyoev	
O'zbekistonda ilmiy darajali kadrlar tayyorlash tizimi boshqaruvining tashkiliy tuzilmasi va vazifalari	40
Beknaeva Shaxnoza Vladimirovna	
Mintaqaviy turizmning iqtisodiyot rivojlanishiga ta'siri (O'zbekiston turistik xizmatlar bozori misolida)	45
D. B. O'roqova	
Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ko'paytirishning asosiy yo'llari	50
Ibrohimov Boburmirzo Baxtiyor o'g'li, Sayfiddinov Sarvarbek Anvarbek o'g'li	
Sanoat korxonalarining aksiyalar bozoridagi faoliyati tahlili: muammolar va yechimlar	55
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
Qurilishda modernizatsiya va diversifikatsiya qilish asosida yangi ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish	63
Islamov Ozodjon	
Sanoat korxonalari innovatsion salohiyatini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish yo'llari	67
J. K. Boymurodov	
Mamlakatda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish yo'nalishlari	72
Kadixodjayeva Nilufar Raxmatullayevna	
BlokchEYn texnologiyalari yordamida raqamli iqtisodiyotni o'zgartirish	77
Karabayev Rustam Zafarovich, Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida zamonaviy mehnat bozorining rivojlanishi	84
Layli Mirzayeva	
Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishda investitsion resurslardan samarali foydalanish mexanizmlari	88
Luiza Komilovna Xaydarova	
Umumta'lim muassasalari sonining ekonometrik tahlilini pedAgogik metodlar yordamida amalga oshirish....	93
Ravshanova Muhayyo Maxmanazarovna	
O'zbekiston tarixiy shaharlarida turistik faoliyati shakllanishi va ularni boshqarishning nazariy asoslari	98
Meliqulov G'ayrat Abdug'afforovich	
Iqtisodiy rivojlanish va ilmiy tadqiqot rivojlanishining havo ifloslanish darajasiga ta'siri	105
Murodullayev Kamoliddin Sherzod o'g'li, Sadibekova Bibisora Djapparovna, Turdiqulov Farrux Ravshanjon o'g'li	
Hududlarni rivojlantirish va "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishning ekologik muammolari	110
Maxkamov Saidafzal Saidkamol o'g'li, Yigitaliyeva Dilnavo Mansurjon qizi	
Ekoturizm obyektining tasniflanishi va alohida xususiyatlari	116
Qodirov Azizjon Anvarovich	
Mamlakatimiz oliy ta'lim tizimida sifat menejmentidan foydalanishning konseptual asoslari	121
Saidqulova Furuza Farmonovna	
Bo'lajak iqtisodchilarning kasbiy kompetensiyalari	125
Shukurova Marifat Xodjiakbar qizi	
Ta'limning bosqichlari va ularning inson kapitalini shakllantirishdagi ahamiyati	129
To'rayeva Hurriyat To'yqulovna	

Hududlarda to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish dasturini amalga oshirishda marketingni rivojlantirish yo'llari	136
Xamidov O. X., Tojiyeva A. F.	
Investitsiyalar marketingining strategik aspektlari.....	143
Xodjamberdiyeva Dilnoza Bahtiyorovna	
Xorijiy investitsiyalarni jalb etishda investitsion muhit jozibadorligini oshirishga nazariy qarashlar	149
A. Bektemirov, A. A. Abdurahmonov	
Qishloq xo'jaligi raqobatbardoshligini oshirishning ilg'or xorij tajribasi	154
Abdulloev Asliddin Junaydullayevich, Ochilov Narzullo Fayzulloyevich	
Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari.....	159
Yodgorova Xalima To'liqinovna	
Turizm sohasi uchun yuqori malakali kadrlarni tayyorlashda davlat va xususiy sherikchilikning o'zaro bog'liqligi tahlili.....	165
Raxmatov Adxam Itolmasovich	
Mamlakatimizda turizm tashkilotlari faoliyatini qo'llab-quvvatlash maqsadida marketing instrumentlari orqali samarali tizim yaratish.....	169
Suyunova Kamilla Baxromovna	
Qishloq xo'jaligida agrokimyo xizmatlar ko'rsatishning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	173
Tabayev Azamat Zaripbayevich	
Yashil iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilishni faollashtirish muammolari	178
Xomitov K. Z., Masharipova S. R.	
Considerations on the Problem of Illegal Migration and Human Trafficking	183
Azamatova Gulmira Bayirbekovna, Otarbayeva Guljan Kobeyevna	
Sustainable Development and Environmental Economics in Uzbekistan: A Focus on Carbon Pricing and Renewable Energy	186
Muhammadiyev Po'latjon Ilhomjon o'g'li, Urganbayeva Dilnoza Toxtasinovna	
The use of Digital Technologies in the Provision Of Utilities to the Population	192
Mamanazarov Oybek Shomurodovich, Inoyatova Durdona Shoxaydarovna, Alijonov Jamshid Alijon o'g'li	
The Current State of the Digital Economy in the Agrarian Sphere: Problems and Solutions	196
Babadjanov Abdirashid Musayevich	
Behavioral Theory of the Firm.....	201
Egamberdieva Oydin Abror qizi	
The Role of Information Technologies in Increasing the Capitalization of Commercial Banks	207
Egamova Makhfurat Esanovna	
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан	211
Абдуллоев Фуркат Олимджонович	
Совершенствование методологии экспертизы инвестиционных проектов	216
Бекимбетова Гулнора Маратовна	
Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли.....	223
Бибутова Шахло Саъдуллаевна	
Меры по снижению доли теневой экономики в стране.....	228
Махмудова Юлдузхон Бахромжон кизи, Сафаров Гиёсиддин Абдуллаевич ўғли	
Формирование национальной инновационной системы – одна из приоритетных задач повышения конкурентоспособности Республики Узбекистан	232
Н. М. Махмудов, А. А. Алиев, З. А. Мирзоев	
Мониторинг и анализ современного состояния и развития промышленности в Узбекистане.....	237
Назарова Раъно Рустамовна, Исмоилова Малика Дилшодовна	
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов.....	243
Раупов Жамшид Рашидович	
Роль применения ключевых показателей эффективности труда на предприятиях.....	249
Рахматуллаева Шахноза Хамидовна	

Влияние цифровой трансформации на инвестиционную привлекательность Узбекистана.....	255
Саитхамолов Мухаммадхожа Сабирходжа угли, Маркабаева Жансая Айбек кызы	
Организация и координация методической помощи при управлении педагогическими кадрами	261
Хакимова Майя Юрьевна	
Интеграция узбекистана в мировое экономическое содружество путем унификации бухгалтерского учета на основе МСФО	266
Зарипова Саёхат Зафаровна	
Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari.....	271
Abduqodirova Ozoda Anvarjon qizi	
Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlarning joriy tahlili.....	276
Abdusalomov Jaxongir O'ktam o'g'li	
Globalashuv sharoitida mamlakatimizda sug'urta bozorini raqamlashtirishning ahamiyati	282
Anvarova Z.	
The Role of Parents and Teachers in Promoting a Healthy Lifestyle in Children.....	286
Axtamov Djamshed Baxromovich	
A Study of the Importance of Green Economy in Uzbekistan Sustainable Economic Development and its Measurement Indicators in Relation to Environment.....	291
Ataniyazova Maksuda Baltayevna, Tairova Zarnigor Mammot qizi	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi.....	296
Avazov Iloxom Ravshanovich	
Foydani soliqqa tortish obyekti sifatidagi iqtisodiy tarkibi.....	301
Axrorov Zarif Oripovich	
Surxondaryo viloyatida aholining uy-joy bilan ta'minlanganlik darajasini tahlili.....	309
Ibragimov Qobil To'xtamishovich	
Review of Methodological Approaches to Enterprises Financial Condition Analysis.....	314
Ismailova Maxbuba Mirxalilovna	
Innovatsion rivojlanish sharoitida xizmat ko'rsatish sohasini tasniflanishining nazariy va ilmiy asoslari.....	319
Masharipova Manzura Alimbayevna	
Korxonalarda benchmarking strategiyalarini qo'llashning ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmlari.....	325
Narziyeva Dilafiruz Muxtorovna	
Davlat budjetining soliqsiz daromadlari shakllanishini takomillashtirish yo'llari.....	330
O'ktamova Nargiza Narzulla qizi	
Mamlakatimizda sanoat ishlab chiqarishi korxonalarining rivojlanish holati tahlili.....	334
Olimov Maqsudjon Komiljon o'g'li	
Moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobotni moliyaviy hisobotning xalqaro standartlar talablari asosida tuzish.....	339
Pardayeva Zulfizar Alimovna	
Raqamlashtirish sharoitida qo'shma korxonasi faoliyatining tahlili.....	343
Rashidov Jamshid Xamidovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishida oilaviy tadbirkorlikning o'rni.....	348
Raximov Baxromjon Ibroximovich, Saloxiddinov Zuxriddin Nuriddin o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitda xizmat ko'rsatishning ilmiy asoslari.....	352
Suyunov Asror Baxtiyorovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitda telekommunikatsiya sohasini rivojlantirish ilmiy asoslari.....	356
Toshmatov Salohiddin Zayniddinovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarni joriy etishning huquqiy masalalari	360
Turg'unov Saloxiddin Jamol o'g'li, Mirzayeva Mohidil Vohidovna	
Zamonaviy sharoitlarda korxonalarning moliyaviy baqarorligini yaxshilash masalalari	366
Usmanova Guljahon Ulug'bek qizi	
Franshizalarni jalb qilishda davlat boshqaruvi tizimida marketing tadqiqotlarining ahamiyati	371
Xodjayev Anvar Rasulovich	

Transport Decarbonization Strategy.....	377
Yarashova Vasila Kamalovna, Muradov Bekzod Xidirnazar ugli	
Temir yo'l transportida ishlab chiqarish faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirish	382
Yermatova Dilnoza Axmadjonovna	
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari	387
Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	
Issiqlik ta'minoti xizmatlarini ko'rsatish samaradorligi va sifatini baholash ko'rsatkichlari tizimi	390
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
Issiqlik ta'minoti xizmatlari sifatiga ta'sir etuvchi omillar va ularni baholash	394
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga soliq solishni takomillashtirish.....	399
Abdullayev Zafarjon Alijonovich, Zaydullayev Abduhabib Boliqul o'g'li	
Sug'urta tashkilotlarida hisob siyosatini ishlab chiqishning ahamiyati.....	404
Abduraimova Maftunaxon Axmatovna	
Bank risklarini boshqarishning xalqaro tajribalari.....	409
Abdurasulov Jaxongir Abduvaliyevich	
Tadbirkorlik subyektlari ijtimoiy ma'sulligini ta'minlash mexanizmining amal qilish darajasi	416
Bayisbayev Javlon Nurlanovich	
Qishloq aholisining qishloq xo'jaligida bilim va innovatsiyalarni o'zlashtirishga ta'sir etuvchi omillarni iqtisodiy baholash (Samarqand viloyati misolida).....	421
Bozorova Lobar Nuralevna	
Направления совершенствования инновационных стратегий в деятельности промышленных предприятий	427
Дониерова Зухрабону Алишер кизи	
Mol-mulk solig'ining korxonalar faoliyatiga ta'siri.....	432
Qudiyarov Kishibay Ramatullayevich	
Banklar reytingini aniqlash va barqarorligini ta'minlashning ustuvor yo'nalishlari.....	438
Maxmudov Omon Tuxtayevich	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida tijorat banklarining aktiv va passiv operatsiyalarini innovatsion usullar orqali boshqarishni takomillashtirish	442
Mo'minova Ma'suda Baxtiyarovna	
Auditorlik tekshiruvini dasturiy ta'minot asosida tashkil etish: muammo va yechimlar.....	447
Nazarova Kamola Sattoral qizi	
Ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirishning davlat tomonidan tartibga solish konsepsiyasi.....	453
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich	
O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ahamiyati hamda uni rivojlantirish istiqbollari.....	460
Nurullayeva Shaxnoza, Saydullayeva Saodat	
Tijorat banklari inson kapitali samaradorligini baholashda KPI ko'rsatkichlaridan foydalanish mexanizmlari	467
Turaeva Mastura Kurbanovna	
Сущность и особенности инвестиционно-строительного процесса	471
А. Бектемиров, Б.М. Абдувалиев	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarni boshqarishning dolzarb masalalari.....	478
Saidov Hayotjon Raxmatulloyevich	
Tijorat banklarida kredit operatsiyalari hisobini takomillashtirish.....	482
Sa'dullayeva Asalxon Muzaffarovna	
Ko'p tarmoqli fermer xo'jaliklarining raqobatbardoshlikni baholash usullari	485
Abdulloyev Asliddin Junaydullayevich, Teshayev Mirolim Djumayevich	
Tadbirkorlik subyektlarida soliq yukini optimallashtirish mexanizmi	490
To'xsanov Qudratillo Nozimovich	

Davlat sektorida ichki audit tadbirlarini umumiy rejalashtirish	495
Xamidova Z. U.	
Aholi moliyaviy savodxonligini oshirish va uning ahamiyati.....	501
Xudayarova Xurshida Abdunazarovna	
Kambag'allikni qisqartirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	505
Xudoyberdiyev Jamshid Juraboy o'g'li	
Oliy ta'lim muassasalarida buxgalteriya hisobi va ichki auditni takomillashtirish	511
Shaymatova Nargiza Ashurovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida sug'urta xizmatlari.....	516
Shodmonova Odina G'ofur qizi	
Fuqarolar davlat pensiya ta'minoti tizimining amaldagi holati tahlili.....	520
Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li	
Aholiga bank xizmatlari ko'rsatishning ijtimoiy ahamiyati.....	525
Eldor Uskanov	
Innovatsion boshqaruvning ilg'or xorijiy tajribalari	530
Yusupova Jamila Karamatdinovna	
Neft-gaz korxonalari moliyaviy-iqtisodiy faoliyati natijalari tahlili ("O'ZBEKNEFTGAZ" AJ misolida)	534
Umurzoqov Jamoliddin Sherbekovich	
Korxonalarda savdo marketing faoliyati samaradorligini baholash	541
Sobirov Azizbek Avzbekovich	
Moliyaviy firibgarliklarga qarshi kurashishda raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari.....	548
Gadaev Ismat Yadgarovich	
Hududlarda islom iqtisodiyoti tamoyillari asosida amalga oshirilgan investitsion loyihalar: to'siqlar va yechimlar	551
Irgasheva Gulbahor Sodiqovna	
O'zbekistonda investitsiyalardan samarali foydalanish asosida oziq-ovqat sanoati samaradorligini oshirish yo'llari	554
Kobilova Nasiba Xurramovna	
Foreign Economic Relations as a Factor of Effective Functioning of the Economy	561
Bakhodurova Sulkhiya Azizkhodjaevna, Li Marina Rudolfovna, Mukhtarova Donata Ravshanbekovna, Romashkin Roman Anatolyevich	
Modern Approaches to the Organization and Development of the Consumer Services Market	566
Musyeva Shoira Azimovna	
Ishlab chiqarish siklini qisqartirishning iqtisodiy samaradorligi.....	570
Odina Nabiyeвна Tuychiyeva, Nazarova Latofat Toirjon qizi	
Asalarichilik mahsulotlari bozorida marketing strategiyasini amalga oshirish.....	575
Rashidova Xadicha Tursunalievna	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida bank faoliyatini iqtisodiy-matematik modelashtirish yo'llari	581
Raxmanov Mexridin Sindarovich	
Korporativ boshqaruv amaliyoti bo'yicha hisobot tuzish bo'yicha xorijiy tajriba	586
Tashmatov Rustam Xusanovich	
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari	592
Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	
Iqtisodiyotda turizm o'rnini statistik baholash uslubiyoti.....	595
Zilola Jumanova	
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан	602
Абдуллоев Фуркат Олимджонович	
Блокчейн-технология и информационная безопасность в цифровой экономике Узбекистана.....	607
Кадиров Алишер Исмаилович	
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов	611
Раупов Жамшид Рашидович	

O'zbekistonda zamonaviy kabel va sim mahsulotlari ishlab chiqaruvchi korxonalar faoliyatiga nazar.....	617
Rashidova Odina Olimjon qizi	
Современные тенденции развития валютных отношений в Узбекистане	622
Камалов Камолатдин Кахрамонович	
Sug'urta sohasining O'zbekiston iqtisodiyotidagi o'rni	626
Sharobiddinov Akramjon Goyibbayevich	
Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning xorij tajribasi va undan O'zbekistonda foydalanish yo'nalishlari	630
Fayziyeva Aziza Azamat qizi	
Modeling the Stackelberg strategy in a linear model (linear city) Hotelling.....	635
Musayeva Shaira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilkhomovna	
Mulkning kapitallashuvi darajasini iqtisodiy jihatdan amalga oshirish samaradorligini baholash uslublari.....	644
Norboyev Odil Abrayevich	
Tijorat banklarining kredit portfelini amaliy holati va ekonometrik tahlillari: ATB "Aloqabank" misolida.....	649
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyeвна	
O'zbekistonda "yashil iqtisodiyot" muhitida kreditlash va moliyalashtirish imkoniyatlari	654
Taxir Urkinbayev	
Budjet tashkilotlarida ichki nazorat tizimini tashkil qilishning xususiyatlari.....	658
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich	
Chinese Commercial Banks Experience in Asset Diversification	663
Uktamova Nozima Narzulla kizi	
Sanoat taraqqiyotida ishlab chiqarish korxonalarini ustuvor rivojlantirish istiqbollari.....	667
Yadgarov Akram Akbarovich	
Анализ деятельности коммерческих банков Узбекистана по кредитованию физических лиц.....	673
Базарова Нигора Равшановна	
Mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb etishning innovatsion jarayonlarga ta'sirini baholash.....	684
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	689
Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Xusanov Faxriddin Jamoliddin o'g'li	
Tashqi mehnat migratsiyasi.....	694
O. N. Djurayev	
Raqamli iqtisodiyotda sanoat tarmog'ining davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishini baholash	699
Otaboyeva Dildora	
Nobank kredit tashkilotlarining moliyaviy xizmatlari sifatini oshirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi	705
Raimov Xurshid Muxtorovich	
Tijorat banklarida moliyaviy injiniringni qo'llash istiqbollari	711
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
O'zbekiston Respublikasi moliya bozorida tijorat banklari faoliyati: muammo va yechimlar	716
Toymuxamedov Ibroxim Rixsiboevich, Jumaev Islombek Akram o'g'li	
Agrar ta'lim tizimida boshqaruv samaradorligini oshirish yo'llari	723
Boltayev Nurali Shiramatovich, Beglayev Uchqun Xurramovich, Abdiyev Izzat Risqiboyevich	
O'zini o'zi band qilgan shaxslardan olinadigan soliqlarni takomillashtirish orqali yashirin iqtisodiyotni jilovlash masalalari	731
Davranov Iskandar Jumayevich	
Iqtisodiy konsentratsiyalarni tartibga solish va nazorat qilishni takomillashtirish.....	738
Luqmanov Sharifxon A'zam o'g'li	
Role of Private and Public Kindergartens in Early Childhood Development	744
Makhmudova Munisakhon Abbos qizi	
"Yashil" enegriya quvvatlarini barpo etish iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash asosi sifatida.....	749
Muminova Elnoraxon Abduraimovna, Umarova Dilnoza Oybek qizi	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda CVP-tahlilni tashkil etishning muammoli jihatlari	754
Qlichev Baxtiyor Pardayevich	

Korxonada likvidlik riskini minimallashtirish orqali uning moliyaviy barqarorligini saqlab qolish	759
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Развитие международных торгово-экономических связей Республики Узбекистан	766
Ким Татьяна Валерьевна, Гофуржонов Шахрибону Бахромжон кизи	
Kapital qurilishni boshqarish samaradorligini oshirishning dolzarb masalalari	774
A. Bektemirov, M. U. Sarimsoqov	
O'zbekiston mehnat bozorida yoshlarning ish bilan bandlik darajasini oshirish.....	780
Mambetjanov Qahramon Qurbandurdiyevich, Bahromov Shahzod Fazliddinovich	
Роль имиджа в улучшении инвестиционной привлекательности высших учебных заведений.....	787
Жанзаков Бекзот, Жонузиков Мирзабек	
Innovatsion kichik tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha xorij tajribasi va uni mamlakat iqtisodiyotida qo'llash imkoniyati.....	795
Toshaliyeva Saodat Toxirovna, Eshqulova Dilorom Abduravupovna	
Перспективы развития банковского сектора в Узбекистане для иностранных туристов	802
Муминов Шахзод Низомиддинович, Каримова Азиза Махмадризоевна	
Innovatsion faoliyat moliyaviy modellari va mexanizmlarini rivojlantirishning konseptual asoslari	806
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Qishloq xo'jaligi tarmoqlarini innovatsion rivojlantirish bo'yicha xorijiy tajribalar va ulardan respublikamizda samarali foydalanish yo'llari	814
Ishniyazov Baxrom Normamatovich	
Turistik xizmatlarining o'ziga xos xususiyatlari va marketing tadqiqotlari.....	819
Berdiqulova Iroda Rayimqulovna	
Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi: asosiy muammolar va rivojlanishining ustuvor yo'nalishlari	823
Yeshimbetov Uktamjon Xudaybergenovich	
Iqtisodiyotning erkinlashtirilishi sharoitlarida kichik biznes sektori rivojlanishining imkoniyatlari.....	832
Botirova R. A., Sirojiddinov I. Q.	
Kriptoalyuta va blokcheyn tadqiqotlari: tendensiyalar va istiqbollar	835
Berdiqulov Jurabek	
Bank risklarni monitoring qilish tizimini takomillashtirish	837
Hamroyev Sherzod Axtamovich	
O'zbekiston hududlariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda ko'p qavatli "yashil" fermer xo'jaliklarini tashkil etishning ahamiyati	843
Turdimuratova Aziza Alisherovna	
Surxondaryo viloyatining mahalliy budjet daromadlarini oshirish yo'llari va uni arima modeli asosida prognozlash.....	846
Abdunazarova Shahnoza Norqo'chqor qizi	
Qishloq xo'jaligi tarmog'ining mamlakat iqtisodiyotidagi o'rni va undagi tarkibiy o'zgarishlarni statistik baholash.....	856
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatish korxonalarining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati	863
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
Turizm bozorini rivojlantirishda mehnat bozorining tutgan o'rni va ahamiyati	872
Berdiqulova Iroda Rayimqulovna, Berdikulov Jurabek	
Проблемы расчета определения и планирования прибыли предприятий в условиях модернизации экономики	876
Алиева С.С.	

OLIJ TA'LIM MUASSASALARIDA BUXGALTERIYA HISOB VA ICHKI AUDITNI TAKOMILLASHTIRISH

Shaymatova Nargiza Ashurovna

TDIU mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalarida buxgalteriya hisobi va ichki auditning zarurligi asoslangan. Oliy ta'lim muassasalari faoliyatining o'ziga xos jihatlari asosida buxgalteriya hisobi va ichki auditning nazariy-uslubiy asoslari tadqiq etilgan. Oliy ta'lim muassasalarida rivojlantirish jamg'armasi mablag'larini maqsadli sarflash bilan bog'liq takliflar shakllantirilgan. Fanlardan akadem qarzdorlik bo'yicha undiriladigan to'lovlar va ushbu mablag'lar bilan bog'liq xarajatlarning hisobini yuritish yuzasidan amaliy tavsiyalar shakllantirilgan. Oliy ta'lim muassasalarida mablag'lardan normativ-huquqiy hujjatlarga muvofiq holda samarali foydalanish holatini alohida audit tadbiri sifatida o'rganish zarurligi asoslangan.

Kalit so'zlar: audit, ichki audib, buxgalteriya hisobi, oliy ta'lim muassasasi, moliyalashtirish, hisobot.

Abstract: This article discusses the need for accounting and internal audit in higher education institutions. The theoretical and methodological foundations of accounting and internal audit are studied taking into account the specifics of the activities of higher educational institutions. Proposals have been formulated for the targeted expenditure of funds from the university development fund. Practical recommendations for collecting funds from academic debt and accounting for expenses on these funds are formulated. It is based on the need to study the state of the effective use of funds in higher educational institutions as a separate audit activity in accordance with regulatory legal documents.

Key words: audit, internal audit, accounting, university, financing, reporting.

Аннотация: В данной статье речь идет о необходимости бухгалтерского учета и внутреннего аудита в высших учебных заведениях. Теоретико-методологические основы бухгалтерского учета и внутреннего аудита исследованы с учетом специфики деятельности высших учебных заведений. Сформулированы предложения по целевому расходованию средств фонда развития вузов. Сформулированы практические рекомендации по сбору средств из академической задолженности и учету расходов по этим средствам. В его основе лежит необходимость изучения состояния эффективного использования денежных средств в высших учебных заведениях как отдельной аудиторской деятельности в соответствии с нормативными правовыми документами.

Ключевые слова: аудит, внутренний аудит, бухгалтерский учет, вуз, финансирование, отчетность.

KIRISH

Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, mamlakatning zamonaviy dunyo sivilizatsiyasiga va ijtimoiy taraqqiyotga aloqadorligi fan va texnikaning rivojlanish darajasi, ta'lim sifati, fuqarolarning jismoniy va ma'naviy salomatligi ko'rsatkichlari, resurslardan oqilona foydalanish va atrof-muhitni boshqarish kabi omillar bilan belgilanadi. Jahon bankining ma'lumotlariga ko'ra, dunyoda davlat xarajatlarining o'rtacha 13 foizi ta'limga sarflanadi va hukumatlar ushbu pulni samarali sarflashdan manfaatdordir. Bugungi kunda ilm fanni moliyalashtirishga yo'naltirilgan mablag'lar hajmi dunyo bo'yicha 19 foizga o'sgan. Lekin, dunyoning turli mamlakatlarida ushbu yo'nalishda notenglik mavjud bo'lib, ilm-fanga yo'naltirilgan mablag'larning katta qismi Amerika qo'shma shtatlari va Xitoy davlatining hissasiga to'g'ri keladi ^[4].

Jaxonda oliy ta'lim muassasalarini moliyalashtirishning turli shakllari ularda o'qitish xarajatlarni to'liq davlat tomonidan qoplanishi, oliy ta'lim muassasalarida tadbirkorlik faoliyati asosida daromadlar hajmini oshirish, ta'lim xizmatlari samaradorlik ko'rsatkichlari va ularni oshirish masalalari keng tadqiq etilgan. Mazkur yo'nalishda O'zbekistonda so'nggi yillarda ta'limning barcha bosqichlarida tub islohotlar amalga oshirila boshlandi. Oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy mustaqilligi va barqarorligini ta'minlash, moddiy-texnik ta'minotini mustahkamlash bo'yicha quyidagi qator vazifalar belgilangan, jumladan, "oliy ta'lim muassasalarini bosqichma-bosqich o'zini o'zi moliyalashtirish tizimiga o'tkazish, moliyaviy barqarorlikni ta'minlash, mehnatga haq

to'lash tizimini takomillashtirish, moliyalashtirishning samarali va shaffof mexanizmlarini joriy etish, oliy ta'lim muassasalarining reytingi va o'z xarajatlarini qoplash darajasidan kelib chiqib bakalavriat ta'lim yo'nalishlari (magistratura mutaxassisliklari) bo'yicha to'lov-kontrakt miqdorlarini mustaqil belgilash tizimiga bosqichma-bosqich o'tish^[1] kabi vazifalar belgilandi.

Dunyo amaliyotida oliy ta'lim muassasalarini moliyalashtirish aralash tarzda ham davlat budjetidan, ham budjetdan tashqari manbalar hisobidan amalga oshiriladi. Oliy ta'lim muassasalarida mablag'larning maqsadli va manzilli sarflanishi bevosita ularning hisobini samarali tashkil etish hamda moliyaviy hisobotlar ko'rsatkichlarining shaffofligi bilan bog'liq. Shu sababdan ham, jahonning aksariyat mamlakatlari oliy ta'lim muassasalarida buxgalteriya hisobini davlat sektori uchun buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari talablari asosida rivojlantirilishiga alohida e'tibor qaratilmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Oliy ta'lim muassasalarida buxgalteriya hisobi va ichki auditning nazariy, uslubiy asoslarini tadqiq etish hamda uni takomillashtirish yuzasidan qator xorijlik olimlar ilmiy izlanishlar olib borgan. Xususan, V. V.Bashkatov, N.P.Kondrakov, T.S. Maslova, V.Yu.Pokusayev, T.A.Polshukni kiritish mumkin^[5, 6, 7, 8].

Respublikamiz iqtisodchi olimlaridan A.K.Ibragimov, K.Sh.Ibragimov, S.U.Mehmonov, M.Ostanaqulov, A.A.Ostonokulov, B.B.Sugirbayev, B.K.Hamdov, Z.U.Xamidovalarning asarlarida budjet tashkilotlarida budjet hisobi, budjet hisoboti, budjet tashkilotlarining budjetdan tashqari mablag'lari hisobi va auditi, oliy ta'lim muassasalarida buxgalteriya hisobi va ichki audit, budjet tashkilotlarida ichki audit va moliyaviy nazorat, budjet nazoratining nazariy masalalari hamda ularni rivojlantirish yo'nalishlari o'rganilgan^[9, 10, 11, 12, 13, 14].

Ta'kidlash zarurki, yuqoridagi iqtisodchi olimlarning ilmiy asarlarida aynan, oliy ta'lim buxgalteriya hisobi va ichki auditning nazariy va amaliy muammolarini o'rganishga keng e'tibor qaratilmagan hamda oliy ta'lim tizimini isloh qilish bilan bog'liq me'yoriy hujjatlarning o'zgarib borishi mazkur yo'nalishda ilmiy tadqiqotlarni amalga oshirish zarurligini keltirib chiqaradi.

TADQIQOT USULLARI

Tadqiqot jarayonida ilmiy abstraksiya, kuzatish, umumlashtirish, gruhlash, tizimli yondashuv, me'yoriy usullar, iqtisodiy tahlil, taqqoslash, monografik tadqiqot, sotsiologik kuzatishlar va ularning natijalarini tahlil qilish, prognozlash va boshqa usullardan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Hozirgi kunda oliy ta'lim muassasalarida buxgalteriya hisobi obyektlari tarkibida moliyaviy aktivlar eng likvidligi yuqori va katta ulushni tashkil qilmoqda. Shuningdek, ushbu aktivlar boshqa aktivlar va mablag'larning manbalari bilan uzviy bog'liq sanaladi. Moliyaviy aktivlar tarkibida to'lov-kontrakt mablag'lari yuqori ulushni egallaydi. So'nggi yillarda oliy ta'lim muassasalarida kredit modul tizimining joriy etilishi natijasida ushbu mablag' bilan bog'liq yangi hisob obyektlari va hisoblashuvlar muomalalarini keltirib chiqarmoqda.

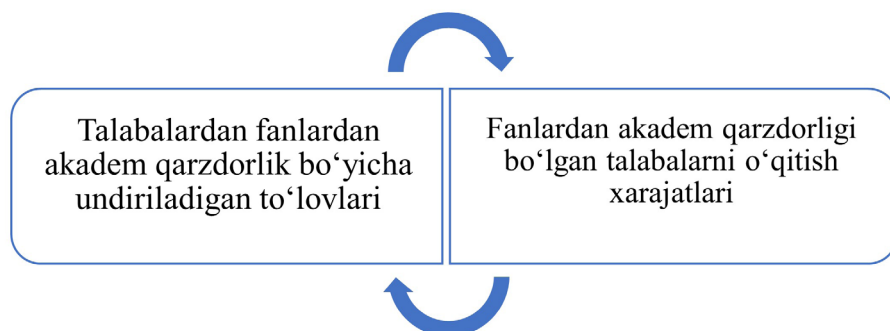
1-rasm: Oliy ta'lim muassasalarini moliyalashtirish¹

Oliy ta'lim muassasalarida rivojlantirish jamg'armasi mablag'larini moliyalashtirish manbalari tarkibida alohida ahamiyat kasb etib, moddiy texnik bazani mustahkamlash va xodimlarni moddiy rag'batlantirishda qo'shimcha moliyalashtirishga xizmat qiladi. Ammo, amaliyotda ayrim o'rinlarda biror bir maqsad uchun sarflash nazarda tutilgan rivojlantirish jamg'armasi mablag'lari hisobot yili davomida sarflanmasdan kelgusi yilda boshqa maqsadlarga yo'naltirilishi holatlari kuzatilmoqda. Oliy ta'lim muassasalarining moliya yili davomida foydalanilmay qolgan rivojlantirish jamg'armasi mablag'larini qayta taqsimlamasdan keyingi moliya yiliga oldin belgilangan maqsadlarda foydalanish uchun o'tkazish zarur. Bu orqali, moliya yili davomida oliy ta'lim muassasalarining rivojlantirish jamg'armasi mablag'laridan maqsadli foydalanish ta'minlanadi.

1 Muallif tomonidan shakllantirilgan.

Oliy ta'lim muassasalarida talabalarning sifatli bilim olishlarini ta'minlash choralardan biri o'zlashtirilmagan fanlar uchun kredit to'lovlari amalga oshirishdir. Aksariyat oliy ta'lim muassasalarida o'zlashtirilmagan kreditlar, ular bog'liq to'lovlarni amalga oshirish va ushbu mablag'larni maqsadli yo'naltirishda kamchiliklar kuzatilmoqda. Xususan, oliy ta'lim muassasalarida mazkur yo'nalishdan tushadigan mablag'lar umumlashtirilgan holda to'lov-kontrakt mablag'lari yoki rivojlantirish jamg'armasi mablag'lari tarkibida aks ettirib kelinmoqda. Bu esa, oliy ta'lim muassasalarining ko'rsatkichlarini o'zaro taqqoslash, mavjud ko'rsatkichlarni tahlil qilishda qiyinchiliklarni keltirib chiqarmoqda.

2-rasm: OTMDa fanlardan akadem qarzdorlik bo'yicha talabalardan undiriladigan tushumlar va ularning sarflanishi²

Talabalarining tegishli fanlardan o'zlashtirilmagan kreditlar miqdoriga mos ravishda bazaviy to'lov-kontrakt miqdoridan kelib chiqqan holda amalga oshiriladigan to'lovlarni 520200 (252) – "Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarida o'qitishning to'lov-kontrakt mablag'lari bo'yicha hisoblangan daromadlar" schoti tarkibida 520210 (252/1) – "Fanlardan akademik qarzdorlik doirasida talabalar bilan hisob-kitoblar bo'yicha daromad" ishchi schotida hisobga olish zarur. Mazkur ishchi schotni buxgalteriya o'tkazmalarida aks ettirilishi keltirib o'tamiz (1-jadval).

1-jadval: Tegishli fanlardan o'zlashtirilmagan kredit uchun to'lovlarning hisobga olinishi³

Muomala mazmuni	2169-son yo'riqnoma ^[2]		2-son BHS ^[3]	
	Dt	Kt	Dt	Kt
Tegishli fanlardan o'zlashtirilmagan kredit uchun to'lovning hisoblanishi	175/1	252/1	153610	520200
To'lovning hisob raqamga kelib tushishi	111/1	175/1	102409	153610

Buning natijasida fanlardan akademik qarzdorlik bo'yicha talabalar tomonidan to'lanadigan mablag'lar doirasida daromatlarni alohida hisobga olish, analitik hisob ishlarini yuritish va tahliliy axborotlarni shakllantirish imkoniyati yaratiladi.

Oliy ta'lim muassasalarida fanlardan akademik qarzdorligi bo'lgan talabalarni o'qitish bilan bog'liq xarajatlarni 730000 (251) – "Ta'lim muassasalarida o'qitishning to'lov-kontrakt shaklidan tushgan tushumlar hisobidan amalga oshirilgan haqiqiy xarajatlar" schoti tarkibida 730 100 (251/1) – "Fanlardan akademik qarzdorlik bo'yicha tushgan mablag'lar hisobidan amalga oshirilgan haqiqiy xarajatlar" ishchi schotida hisobga olish maqsadga muvofiq. Ushbu ishchi schotni buxgalteriya o'tkazmalarida aks ettirilishi keltirib o'tamiz (2-jadval).

2-jadval: Fanlardan o'zlashtirilmagan kredit uchun tushgan mablag'lar bilan bog'liq xarajatlarning hisobga olinishi⁴

Muomala mazmuni	2169-son yo'riqnoma ^[2]		2-son BHS ^[3]	
	Dt	Kt	Dt	Kt
O'zlashtirilmagan kredit bo'yicha fanlarni qayta o'qitish bilan bog'liq mehnat haqi xarajatining hisoblanishi	251/1	173/1 161/1	730100	343310 342210
Vujudga kelgan majburiyatlarning to'lanishi	173/1 161/1	111/1	343310 342210	102409

² Muallif tomonidan shakllantirilgan.

³ Normativ-huquqiy hujjatlar asosida muallif tomonidan shakllantirilgan.

⁴ Normativ-huquqiy hujjatlar asosida muallif tomonidan shakllantirilgan.

Bu orqali fanlardan akademik qarzдорligi bo'lgan talabalarni o'qitish bilan bog'liq hisoblangan xarajatlarni alohida qayd etib borish, tahliliy buxgalteriya axborotlarini shakllantirish, pul mablag'lari sarfiga oid prognoz ko'rsatkichlarni aniqlashga xizmat qiladi.

Oliy ta'lim muassasalari mehnat faoliyatini amalga oshirish va ular bilan bog'liq hisob-kitoblarni ta'minlashda murakkab obyektlardan sanaladi. Oliy ta'lim muassasalarida mehnat faoliyatini amalga oshirishda pedagog xodimlar, rahbar xodimlar va ishchi-xodimlar bilan uzviy hisob-kitoblar amalga oshiriladi. Ushbu hisob-kitoblar jarayonida xodimlarga har oylik avans to'lovlarini amalga oshirish va hujjatlashtirish bilan bog'liq xato-kamchiliklar kuzatilmoqda. Jumladan, xodimlarning qo'nimsizligi mavjud sharoitda ishlamagan yoki ishdan bo'shab ketgan xodimlarga avans to'lovlarini qilish orqali mablag'larning asossiz chiqib ketishi kuzatilmoqda.

Oliy ta'lim muassasalarida pedagoglar va ishchi-xodimlarga har oylik avansni taqdim etilgan tabellar asosida berib borish zarur. Bunda, hisobot oyi davomida ishlagan xodimlargagina avans to'lovlari ta'minladi. Buning natijasida hisobot oyida haqiqatda ishlamagan pedagoglar va ishchi-xodimlarga ortiqcha avans berishning oldini olishga erishiladi.

Oliy ta'lim muassasalarida birinchidan ta'lim tashkiloti hisoblansa, ikkinchidan ilmiy tadqiqotlarni amalga oshirish markazi sifatida ham namoyon bo'lib bormoqda. So'nggi yillarda aksariyat oliy ta'lim muassasalarida tajrib-konstruktorlik va tijorat ishlanmalari amalga oshirib kelinmoqda. Mazkur ishlanmalarni amalga oshirish bilan bog'liq sarflar bevosita oliy ta'lim muassasasining moliyaviy holatiga ta'sir ko'rsatadi.

Oliy ta'lim muassasalarida ilmiy-tadqiqot, tajriba-konstruktorlik va boshqa innovatsion ishlanmalar natijasida olingan patentlarni ularga oid bevosita xarajatlar asosida tannarx qiymatida nomoddiy aktivlar tarkibida hisobga olish maqsadga muvofiq. Tadqiqotchilarining ilmiy-tadqiqot, tajriba-konstruktorlik va boshqa innovatsion ishlanmalar bo'yicha xarajatlarni umumlashtirish orqali, olingan patentlarning qiymatini aniq ifodalash va nomoddiy aktiv sifatida hisobda aks ettirish, ularning hisobini yuritish hamda ularga oid buxgalteriya axborotlarini shakllantiradi.

Oliy ta'lim muassasalarining moliyalashtirish manbalari va ular bilan bog'liq xarajatlarning turlicha ekanligi ushbu muassasada boshqa budjet tashkilotlaridan farqli ravishda har bir moliyalashtirishning yo'nalishlari va mablag'larni tartibga soluvchi normativlar belgilanadi. Shuningdek, oliy ta'lim muassasalarida belgilangan tartiblar asosida mablag'lardan maqsadli va samarali sarflanishini ta'minlash talab etiladi. Ushbu ishlarni amalga oshirish bevosida oliy ta'lim muassasalarida ichki auditni oldiga qator vazifalarni belgilab beradi. Ya'ni, nafaqat, mablag'larning qonunchilik hujjatlari asosida shakllanishi va samarali sarflanishi alohida audit tadbirlarini amalga oshirish zaruriyatini keltirib chiqarmoqda.

Oliy ta'lim muassasalarida budjetdan tashqari mablag'larga oid daromadlarning to'liqligini ta'minlash, xarajatlarni amalga oshirishda normativ-huquqiy hujjatlar talablariga rioya qilinganligi va ularning smetalarga muvofiqligi hamda mablag'lardan foydalanishning tejamkorligi, belgilangan maqsadli ko'rsatkichlarning bajarilishi, budjet va budjetdan tashqari mablag'lar hisobidan amalga oshirilayotgan xarajatlarning maqsadga muvofiqligi va samaradorligini baholashga qaratilgan ichki auditni o'tkazish maqsadga muvofiq.

Oliy ta'lim muassasalarining faoliyat yo'nalishi va moliyaviy-xo'jalik faoliyati o'quv jarayoni, o'quv-uslubiy ishlarni shakllantirish, ilmiy tadqiqot ishlarini amalga oshirish, tashkiliy va ma'naviy-ma'rifiy ishlarni tashkil etish kabi alohida xususiyatli jihatlari bilan boshqa budjet tashkilotlaridan ajralib turadi. Shuningdek, oliy ta'lim muassasalarida hisob obyektlarini moliyalashtirish manbalari bilan bog'liqlikda alohida hisobga olinishi ichki auditni tashkil etish va o'tkazishda alohida yonlashuvlarni talab qiladi. Hozirgi kunda oliy ta'lim muassasalarida budjetdan tashqari mablag'larning yuqori bo'lishiga qaramasdan audit tadbirlari umumlashtirilgan holda amalga oshirib kelinmoqda.

Muassasalarda budjetdan tashqari mablag'lar bo'yicha hisobot davridagi daromadlarning to'liqligini o'rganish, mablag'larning normativ-huquqiy hujjatlarda belgilangan talablar doirasida sarflanishi holatini tahlil qilish, maqsadli ko'rsatkichlarning bajarilishi, mablag'larning maqsadli va samarali sarflanishi holatini baholash, kelgusi moliya yili uchun tuziladigan biznes reja va smetalarni shakllantirish yuzasidan samarali boshqaruv qarorlarini qabul qilishga xizmat qiladi.

XULOSA

Oliy ta'lim muassasalari faoliyatini amalga oshirish qator alohida xususiyatlarni o'zida jamlaydi. Xususan, o'qitish faoliyatining o'quv yili bilan bog'liqligi asosida talabalar kontingenti asosida xodimlarning tarkibi shakllantirilishi, pedagog xodimlarning tarkibi va ular bajaradigan ish faoliyati, o'quv yili uchun undiriladigan to'lov-kontrakt miqdori va biznes reja, maqsadli rejalar belgilanadi. Ammo, moliyalashtirish, moliyaviy-xo'jalik faoliyatini bilan bog'liq smetalarni tuzish, buxgalteriya hisobini yuritish va moliyaviy hisobotlarni tuzish, ichki audit tadbirlari rejasi va uni amalga oshirish bevosita moliya yili bilan uzviy bog'liqdir. Ushbu jihatlari oliy ta'lim muassasalarida buxgalteriya hisobi va ichki audit borasida murakkabliklar va alohida yondashuvlarni keltirib chiqarmoqda.

Bizningcha, yuqoridagi holatlarni inobatga olgan holda oliy ta'lim muassasalarida buxgalteriya hisobi va ichki auditni takomillashtirish uchun quyidagi ishlarni amalga oshirish zarur:

Moliya yili davomida foydalanilmay qolgan rivojlantirish jamg'armasi mablag'larini qayta taqsimlamasdan keyingi moliya yiliga oldin belgilangan maqsadlarda foydalanish uchun o'tkazish;

Talabalarning tegishli fanlardan o'zlashtirilmagan kreditlar miqdoriga mos ravishda bazaviy to'lov-kontrakt miqdoridan kelib chiqqan holda amalga oshiradigan to'lovlar hamda fanlardan akademik qarzdorligi bo'lgan talabalarni o'qitish bilan bog'liq xarajatlarni alohida buxgalteriya schotlarida hisobga olish;

Ilmiy-tadqiqot, tajriba-konstruktorlik va boshqa innovatsion ishlanmalar natijasida olingan patentlarni ularga oid bevosita xarajatlari asosida tannarx qiymatida nomoddiy aktivlar tarkibida hisobga olish;

Budjetdan tashqari mablag'larga oid daromadlarning to'liqligini ta'minlash, xarajatlarni amalga oshirishda normativ-huquqiy hujjatlar talablariga rioya qilinganligi va ularning smetalarga muvofiqligi hamda amalga oshirilayotgan xarajatlarning maqsadga muvofiqligi va samaradorligini baholashga qaratilgan ichki auditni o'tkazish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. "O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi". O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni 2019-yil 8-oktyabrdagi PF-5847 son.
2. "Budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi yo'riqnoma (2010-yil 22-dekabr, 2169-son)
3. O'zbekiston Respublikasi budjet hisobining standarti "Yagona schotlar rejasi" 2-son (2018-yil 20-oktyabr, 3078-son)
4. International Monetary Fund (IMF). 2020. Fiscal Monitor: Policies to Support People During the COVID-19 Pandemic. Washington, April. <https://www.imf.org/en/Publications/FM/Issues/2020/04/06/fiscal-monitor-april-2020>
5. Башкатов В. В., Покусаев В. Ю. Особенности бухгалтерского учета в бюджетных учреждениях. Журнал "Современная наука: актуальные проблемы и пути их решения". Выпуск № 13 / 2014. 320 с.
6. Кондраков Н.П. и др. Бухгалтерский учет в бюджетных организациях. – М.: Проспект, 2006.
7. Митина О.В. Бухгалтерский учет в бюджетных организациях. Учебное пособие. 2020 г. 138 стр.
8. Полещук Т.А., Маслова Т.С. Контроль и ревизия в бюджетных учреждениях. Учебное пособие. –М.: "ИНФРА-М", 2017. 227 с.
9. Ibragimov A.K., Sugirbaev B.B. "Byudjet nazorati va audit" O'quv qo'llanma / T.: "infoCOM.UZ". 2009. 192 b.
10. Ibragimov K.Sh. Budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobotni takomillashtirish (Oliy ta'lim muassasalarida misolida). iqt. fan. fal. dok. dis. avtoreferati. –T.: 2018. – 54 b.
11. Mehmonov S.U. Budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobi: nazariya va amaliyot. Monografiya. – T.: "Iqtisod moliya", 2016.
12. Ostonaqulov M. Budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobi. O'quv qo'llanma. – Toshkent, Yangi asr avlodi, 2008. 480 b. 237-bet
13. Hamdamov, B. K., & Ostionokulov, A. A. (2018). Byudjet nazorati. O'quv qo'llanma. T.: "Iqtisod-Moliya", –318 b.
14. Xamidova Z.U. Budjet tashkilotlarida ichki audit va moliyaviy nazorat xizmatlari faoliyatini samarali tashkil qilish masalalari. Monografiya. – T.: "VNESHINVESTPROM" 2021. 183 b.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.